

Poznań, 7.04.2019 r.

prof. UAM dr hab. Łukasz Donaj

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM

Zakład Stosunków Międzynarodowych

ul. Umultowska 89a, 61-614 Poznań

tel. +48 61 829 6625, +48 61 829 6517; fax +48 61 829 6626

e-mail: wnpid@amu.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Krzysztofa Buciaka:

Polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej

wobec Białorusi i Ukrainy w latach 2000-2012,

przygotowanej pod kierunkiem naukowym

dra hab. prof. nadzw. UŁ Ryszarda M. Machnikowskiego

Zadaniem rozprawy doktorskiej magistra Krzysztofa Buciaka było przybliżenie, opisanie i wyjaśnienie takich, a nie innych aspektów polityki energetycznej Federacji Rosyjskiej względem Białorusi i Ukrainy w latach 2000-2012.

O ile cel poznawczy pracy oraz problem badawczy postawione są - generalnie - w sposób prawidłowy (patrz dalej), to w przypadku tezy (tez) - można mieć już wątpliwości. Co prawda Doktorant - właściwie dopiero od chwili obecnej - rozpoczyna prawdziwą przygodę z nauką, ale może warto byłoby przyswoić sobie poniższe uwagi. *Teza* jest głównym przesłaniem pracy, tzn. całość wywodu treści pracy powinna zmierzać do jej udowodnienia. Ważnym ogniwem postępowania badawczego - właśnie począwszy od rozpraw doktorskich - jest formułowanie *hipotez* roboczych. Przez pojęcie hipoteza rozumie się zwykle przypuszczenie, domysł intelektualny, wysunięty prowizorycznie dla wyjaśnienia jakiegoś faktu, zjawiska, procesu, które wymagają potwierdzenia bądź obalenia przez rozstrzygnięcie badawcze. Hipoteza, czyli przypuszczalne (prawdopodobne) twierdzenie, powinna charakteryzować się takimi cechami, jak: a) nowość; wskazanie nie znanych dotąd aspektów badanych faktów,

zjawisk, procesów, ich uwarunkowań, itp.; b) ogólność; objęcie zakresem wszystkich faktów, zjawisk i procesów z danego zakresu rozpoznawania rzeczywistości; c) komunikatywność pojęciowa; użyte pojęcia i terminy powinny być jednoznaczne, możliwie dostatecznie precyzyjne; d) empiryczna sprawdzalność, czyli możliwość weryfikacji potwierdzenia lub obalenia przypuszczenia w rozstrzygnięciu poznawczym; e) niewystępowanie sprzeczności wewnętrznych.

Hipoteza to sformułowanie nie zawierające zdań nawzajem sprzecznych. Hipoteza nie powinna być tautologią (a więc powtórzeniem tego, co zostało już powiedziane) ani banałem, nie powinna też zawierać sformułowań będących powtórzeniem schematów myślowych, które nie wymagają żadnego dowodu czy weryfikacji, ponieważ są stwierdzeniami oczywistymi albo frazesami. O tym, czy hipoteza jest prawdziwa, czy fałszywa rozstrzygną badania oraz wyprowadzone z nich wnioski. Nie w każdej jednak sytuacji niezbędne jest formułowanie hipotez. W rozwiązaniu problemu polegającego na zarejestrowaniu i uporządkowaniu badanych faktów i zjawisk rezygnuje się z hipotez; również w okolicznościach, gdy przedmiot badania jest mało znany, trudno jest sformułować konkretną hipotezę, ponieważ nie można ocenić stopnia prawdziwości ewentualnych hipotez alternatywnych.

W kontekście powyższego - czy aby na pewno rację ma Pan K. Buciak, pisząc: Podczas pisania pracy postawiono dwie tezy główne:

T I: *Państwa realizujące współpracę na gruncie energetycznym z Federacją Rosyjską są zawsze pozostawiane (pisownia oryginalna, ŁD) w pozycji klienckiej,*

T II: *Państwa współpracującą na gruncie polityki energetycznej z Federacją Rosyjską, poprzez zastosowanie wobec nich preferencyjnych warunków dostaw surowców energetycznych poddawane są procesowi uzależniania i wchłaniania energetycznego, gospodarczego i politycznego przez Federację Rosyjską.*

T III: *Służby specjalne w porozumieniu z przedstawicielami resortów siłowych przy pomocy Władimira Putina doprowadziły do centralizacji państwa, częściową odbudowę (pisownia oryginalna, ŁD) pozycji mocarstwowej Federacji Rosyjskiej oraz upaństwowienia sektora energetycznego w Rosji (strony 10-11) ?*

Tu - pomijając fakt, że dwa to nie trzy, można ewentualnie uznać argumentację Doktoranta. Ale.... dodanie do tego kolejnych: *Jako tezy:*

T I: Ścisła centralizacja widoczna podczas rządów Władimira Putina ogranicza suwerenność państwa (pisownia oryginalna, ŁD) opisywanych oraz zwiększa ich zależność od Federacji Rosyjskiej.

T II: Byłe państwa składowe, znajdujące się w czasie istnienia Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich poprzez realizację polityki energetycznej „motywowane” są do współpracy na zasadach postawionych przez Federację Rosyjską

T III: Federacja Rosyjska wybiórczo traktuje partnerów gospodarczych.

T IV: Opisywane państwa nie wykorzystwały w stopniu możliwym do uzyskania strategicznego położenia względem Federacji Rosyjskiej w celu realizacji własnych interesów oraz polepszenie bezpieczeństwa energetycznego (pisownia oryginalna, ŁD).

T V: Działania Federacji Rosyjskiej w zakresie polityki energetycznej utrudniają budowę jednolitej i spójnej polityki energetycznej państw wymienionych w pracy (na marginesie.... wszystkich wymienionych w pracy?! ŁD) (strona 11)

- powoduje, pisząc delikatnie, mętlik metodologiczny. Zamysł - sam w sobie może i chwalebny - ale czy aby na pewno są to tezy?... Być może - choć to domysł Recenzenta - białe być to hipotezy pomocnicze?.....

Ów bałagan w konstrukcji *Wstępu*, mam swoje konsekwencje niestety i dalej. Mamy bowiem: cel poznawczy (strona 6); cel teoretyczny (strony 6-7); problem badawczy (strona 7); kolejne cele (strona 9); kolejne podstawowe pytanie badawcze (strona 11); dalej - rozwinięcie pytania jest próba odpowiedzi na nurtujące autora zagadnienie - ?!!!! (strona 11); pytanie ostawione jako dodatkowe (pisownia oryginalna, ŁD) - strona 11; wspomniane powyżej tezy - łącznie w liczbie 8 (strony 10-11). Przy takim rozgardiaszu, nie jest dziwne, iż trudno jednoznacznie ocenić, czy wszystkie zakładane elementy zostały poprawnie przedstawione/zrealizowane/udowodnione. Przykładem może być chociażby sformułowanie z *Konkluzji*: *Na podstawie przedstawionych w powyższych rozdziałach informacji wskazano zależność pomiędzy pochodzeniem i związkami Władimira Putina ze służbami specjalnymi* (strona 300). Jaka zależność?... Gdzie udowodniona, o ile należało ją w ogóle udowodnić?... Czego ten zabieg miał dowodzić?...

Zdaniem Recenzenta dokonany - całościowo rzecz ujmując - wybór pola badawczego oraz sformułowanie tematu rozprawy doktorskiej, deklarowane cele (znów,

bardziej domyślnie) są uzasadnione, choć budzące zastrzeżenia. Poza ww. uwagami należałoby też wskazać, że „polityka energetyczna” jest terminem o wiele szerszym, niż li tylko kwestie związane z importem/eksportem paliw i surowców energetycznych (zawężonych zresztą w pracy właściwie tylko do ropy naftowej i gazu ziemnego).

Praca składa się ze wstępu, oraz czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii. *Wstęp* zawiera wszystkie właściwe dla tej części pracy elementy, choć jak wskazano powyżej - zebrane w sposób bardzo chaotyczny. W pierwszym z rozdziałów omówiono teoretyczne podstawy bezpieczeństwa, zwłaszcza bezpieczeństwa energetycznego - dokonano przeglądu definicji etc. Szkoda jednakże, że rozdział ów przedstawia przede wszystkim „zachodni” punkt widzenia - żal, że nie skonfrontowano tych wizji, definicji z tymi, wypracowanymi przez rosyjskich badaczy. Rozdział drugi to analiza podstaw polityki energetycznej Federacji Rosyjskiej. Dwa kolejne rozdziały traktują o polityce energetycznej Rosji wobec Białorusi i Ukrainy. Praca jest opatrzona syntetycznym podsumowaniem, w którym Autor konkluduje swoje analizy.

Należy podkreślić, że poszczególne poruszone w pracy doktorskiej wątki ułożono - zasadniczo - w sposób logiczny i przejrzysty. Na uwagę zasługuje - w przeważającej części pracy - jasny sposób wypowiedzi oraz zgromadzona przez Pana K. Buciaka wystarczająca, choć niestety budząca niedosyt, baza literaturowa i faktograficzna.

Jak wspomniano - oczywiście - zawsze można do każdej bazy dodać kolejne pozycje. Tu, być może jednak należało sięgnąć, po pierwsze: po większą liczbę aktów prawnych, by pracować przede wszystkim na źródłach pierwotnych (miast posiłkować się opracowaniami...); po drugie do pełniejszego zrozumienia omawianego problemu przyczynić mogłyby się - patrząc na polski rynek wydawniczy - m.in. następujące publikacje:

- *Bezpieczeństwo energetyczne we współczesnych stosunkach międzynarodowych: wyzwania, zagrożenia, perspektywy // Energy security in the contemporary international relations: challenges, threats, perspectives*, red. naukowa: M. Pietraś, J. Misiągiewicz, Lublin 2017;
- Ćwiek-Karpowicz J., *Bezpieczeństwo energetyczne Rosji*, Warszawa 2018;
- Kaszuba M., Stempień M., *Surowce energetyczne w polityce Federacji Rosyjskiej (Rosji)*, patrz np.: <https://www.researchgate.net/publication/313350772>;

- Włodkowska-Bagan A., *Polityka Rosji na obszarze poradzieckim*, Wschodni Rocznik Humanistyczny, Tom XIV (2017) N° 3;

czy....

- Donaj Ł., *Spór rosyjsko-białoruski z czerwca 2010 roku a solidarność Unii Europejskiej wobec kryzysów gazowych*, w: Rocznik Integracji Europejskiej, nr 4/2010;
- Donaj Ł., *The European Union's Energy Security. A Discussion in the Context of the Russia-Belarus Gas Dispute from June 2010*, w: *Reality of Politics. Estimates – Comments – Forecasts*, 2011, No. 2;
- Donaj Ł., Kucenko A., *Gazprom i jego wpływ na współczesne bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej. Wybrane problemy*, w: *Przegląd Strategiczny*, nr 2/2011;
- Donaj Ł., *Polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej w kontekście współpracy z Niemcami 2005-2008. Wybrane zagadnienia*, w: *Polska i Niemcy w Europie. Przyczynki z dziedziny kultury, polityki i historii współczesnej. Beiträge zur Kultur, Politik und Zeitgeschichte*, pod red. L. Meissnera, M. Wilka, Łódź 2011 rok;
- Donaj Ł., *Gazprom i jego wpływ na współczesne bezpieczeństwo energetyczne w Unii Europejskiej. Wybrane problemy*, w: *Mocarstwa i mocarstwowość: perspektywa azjatycka*, pod red. M. Pietrasiak, Piotrków Trybunalski 2012 rok;
- Donaj Ł., *Spór rosyjsko-białoruski z czerwca 2010 r. jako przykład „geopolityki rurociągów”*, w: *Sąsiedztwo i pogranicze – między konfliktem a współpracą. Tom 1*, pod red. R. Łosia, J. Raginii-Zacharskiego, Łódź 2012 rok;
- Donaj Ł., *Energy Security – in a Clinch Between Politics and Business. Chosen Alternative Energy Solutions*, w: *Przegląd Strategiczny*, nr 2/2012 i inne.

Spore luki są i wśród opracowań zagranicznych, gdzie aż się „prosi” o skorzystanie z - choć w części - wymienionego (a i tak nie jest to wyczerpująca kwerenda) poniżej dorobku:

- Shaburowa T., *The Gazprom Case: A Tool to Foster an EU Internal Gas Market*, January 2019, patrz np.: DOI: 10.21552/core/2019/1/12;
- Nikiforov O., Hackemesser G.-E., *Europäische Gazprom-Strategie: Geopolitische, wirtschaftliche und technische Hintergründe*, September 2018, patrz np.: DOI: 10.1007/978-3-658-22155-3_9;
- Hurst C., *The Militarization of Gazprom*, MILITARY REVIEW // September-October 2010;

- Melchiorre T., *Gazprom. An Energy Giant and Its Challenges in Europe*, September 2016, *Europe Asia Studies* 68(8):1452-1453, patrz np.: DOI: 10.1080/09668136.2016.1230409; Henderson J., Sharples J., *Gazprom in Europe - two „Anni Mirabiles”, but can it continue?*, patrz np.: <https://www.researchgate.net/publication/324058463>;
- Тихонова С., *Российско-белорусское взаимодействие в нефтегазовой сфере и энергетическая политика ЕС (1992-2011)*, Власть, 09/2012;
- Зеленева И.В., *Геостратегия России в сфере энергетической политики, Каспийский регион: политика, экономика, культура*, 1(22)/2010;
- Тихонова С., *Энергетическая политика Беларуси и сотрудничество Беларуси с Россией и ЕС в энергетической сфере*; 136 черноморский международный доклад: 29, декабрь 2012, Москва 2012;
- Хайтун А.Д., *Энергетическая политика России на европейском континенте*; Институт Европы РАН. - Сер. 226 Доклады Института Европы, Москва 2012;
- Бушуев В.В., *Энергетика России. Избранные статьи, доклады, презентации. Том 1. Потенциал и стратегия реализации*, Москва 2012;
- *Энергетика и геополитика*, редакторы: Костюк В.В., Макаров А.А., Москва 2011;
- Гриб Н., *Газовый император. Россия и новый миропорядок*, Москва 2011;
- *Энергетика XXI века: условия развития, технологии, прогнозы*, ответственный редактор Н.И. Воропай, Новосибирск 2004;
- Баринов В.А., Барон Ю.Л., Батенин В.М., Безруких П.П., Бушуев В.В., Волков Э.П., Воропай Н.И., Григорьев Л.М., Гриценко А.И., Громов А.И., Добровольская Т.В., Дмитриевский А.Н., Елисеева О.А., Капустин В.М., Ковальчук А.Б., Кононов Ю.Д., Комков Н.И., Конторович А.Э., Кротова М.В., Кульпин Л.Г., Куранов Г.О., Куричев Н.К., Лагерев А.В., Лившиц В.Р., Леванковский В.И., Макаров А.А., Макарова А.С., Максимов В.М., Малахов В.А., Маневич А.С., Медин С.А., Митрова Т.А., Панкратов С.Н., Пучков Л.А., Протасов В.А., Ревенков В.И., Русакова В.В., Рябов В.А., Савинов В.К., Саенко В.В., Салихов М.Р., Санеев Б.Г., Семенов В.В., Сергеев М.В., Серпов А.В., Скрыль А.И., Славин Г.Б., Ставский А.П., Стенников В.А., Троицкий А.А., Усачев А.Н., Фейгин В.И., Фомин А.Г., Филиппов С.П., Хаджиев С.Н., Храмов Д.Г., Эдер Л.В., Якубсон К.И., *Энергетика России: взгляд в будущее (обосновывающие материалы к энергетической стратегии России на период до 2030 года)*, Москва 2010;
- *1917 - 2007: Уроки СССР и будущее России. ресурсно-энергетические, экономико-политические и социокультурные параметры*, под общей редакцией: А. В. Бузгалина, А И. Колганова, Москва 2007;
- Белонин М.Д., Подольский Ю.В., *Нефтегазовый потенциал России и возможности его реализации. Оценки и прогнозы на основе имитационных технологий*, Санкт-Петербург 2006;
- Баринов В., Барон Ю., Филиппов С. П., *Энергетика России: взгляд в будущее. Обосновывающие материалы к энергетической стратегии России на период до 2030 г.*, Москва 2010;

- Беляев Л.С., Бушуев В.В., Ластовская М.Р., Лебедев А.В., Марченко О.В., Сергеев П.А., Соломин С.В., Филиппов С.П., *Мировая энергетика: состояние, проблемы, перспективы*, Москва 2007 etc.

Odnosząc się do treści pracy należy ją uznać za satysfakcjonującą, choć w wielu miejscach budzącą niedosyt czy kontrowersje. Uwagi - natury merytorycznej - Recenzent pragnie podnieść zwłaszcza w stosunku do trzech kwestii.

(I) Autor wskazuje, że: *W niniejszej pracy podmiotami są zarówno organizacje międzynarodowe, rządy państw oraz grypy (pisownia oryginalna, niestety, ŁD) skupione wokół korporacji energetycznych. Rodzi to podstawy do podwójnej optyki w charakterze klienckim oraz dostawczym (strona 6). Podnosi także, iż: Kolejną teorią, która znalazła zastosowanie w pracy jest teoria racjonalnego wyboru, zakładająca racjonalność wyborów, która skłania do jasno określonych działań przez aktorów biorących udział w procesie. Podmioty państwowe, mające jasno określone interesy w ramach polityki energetycznej dążą do ich realizacji przy jednoczesnym uwzględnieniu obowiązujących reguł i zasad, poprzez które realizowana jest zasada eliminacji podejść skrajnych, lub koncepcji godzących w dobro wspólne (strona 14).*

W kontekście powyższego, wskazać należy kilka uwag. Po pierwsze, w rozumieniu teorii gier grą będzie logiczna analiza sytuacji konfliktu i kooperacji. O grze będziemy więc mówić wszędzie tam, gdzie: 1. Można wskazać co najmniej dwóch graczy. Graczem może być człowiek, ale także firma, państwo, czy nawet gatunek w znaczeniu biologicznym; 2. Każdy gracz ma do wyboru pewną liczbę możliwych strategii, określających sposób rozgrywania przez niego gry; 3. Wynik gry jest determinowany przez kombinację strategii wybranych przez poszczególnych graczy; 4. Każdemu możliwemu wynikowi gry odpowiada zestaw wypłat dla poszczególnych graczy, których wysokość można wyrazić liczbowo¹.

Teoria gier bada, jak gracze powinni racjonalnie rozgrywać grę. Każdy z nich powinien dążyć do takiego jej zakończenia, które daje mu możliwie najwyższą wypłatę. Gracz wpływa na przebieg gry, wybiera swoją strategię; ostateczny wynik zależy jednak

¹ P.D. Straffin, *Teoria gier*, Warszawa 2011, s. 1.

nie tylko od niego, ale także od decyzji pozostałych uczestników - i właśnie tutaj jest miejsce na konflikt i kooperację. Konflikt - ponieważ zwykle każdy z graczy dąży do innego wyniku gry. Są jednak sytuacje, gdy kilku graczy koordynując swoje strategie może doprowadzić do wyniku dającego każdemu z nich wyższą wypłatę i wtedy możliwa jest kooperacja. Racjonalna rozgrywka wymaga, by każdy gracz, decydując o wyborze strategii mającej mu przynieść korzystny rezultat, uwzględniał prawdopodobne decyzje pozostałych graczy - dążących do wyników korzystnych dla siebie. Istotne są także decyzje społeczne - kto, z kim i jak będzie kooperował². Gry w realnym świecie są jednak o wiele bardziej skomplikowane niż, dla przykładu, gry karciane. Zarówno jednak w jednym, jak zwłaszcza drugim przypadku, przewidzenia jak będą zachowywać się gracze jest zadaniem często niewykonalnym (acz, warto zaznaczyć, że również w nauce zastosowanie ma stare powiedzenie „nigdy nie mów nigdy”). Kompletna teoria racjonalnego rozgrywania gier miałaby bardzo szerokie zastosowanie: mogłaby wskazać najwłaściwszy sposób postępowania w każdej sytuacji konfliktu i kooperacji. Póki co jednak cele teorii gier są znacznie skromniejsze. Istnieją co najmniej trzy powody, dla których tak ogólna teoria gier nie jest możliwa. Po pierwsze, jak już powiedziano, gry rozgrywane w rzeczywistym świecie są zwykle bardzo skomplikowane: trudno wskazać w nich wszystkich graczy, dokładnie opisać ich możliwe strategie i wskazać, do jakich wyników prowadzą, trudno jest także przypisać do poszczególnych wyników wartości wypłat. Daje się jedynie skonstruować proste gry, modelując niektóre istotne elementy rzeczywistości, ale samo tworzenie i analiza takich modeli może nam coś o tej rzeczywistości powiedzieć³.

Drugi problem polega na tym, iż teoria gier zakłada, że gracze zachowują się racjonalnie - tu kłania się przywoływana przez Magistra K. Buciaka - teoria racjonalnego wyboru. W tym ujęciu, każdy z graczy analizuje grę w poszukiwaniu sposobu uzyskania pożądanego wyniku, uwzględniając fakt, że pozostali gracze robią to samo - inaczej mówiąc, racjonalny gracz zakłada, że jego przeciwnicy także postępują racjonalnie; w realnym świecie rzadko kiedy można to powiedzieć o wszystkich uczestnikach gry. Z drugiej strony, kwestia, w jakim stopniu uczestnicy sytuacji

² Ibidem, s. 1-2; Ł. Donaj, *Wykorzystanie gier decyzyjnych/symulacyjnych w naukach społecznych. Wybrane problemy*, Przegląd Strategiczny, nr 7, s. 197-198.

³ P.D. Straffin, *Teoria...*, op. cit., s. 2.

konfliktu i kooperacji postępują racjonalnie, sama w sobie jest interesująca, a właśnie teoria gier daje narzędzia pozwalające to ocenić⁴. Trzecim i chyba najpoważniejszym ograniczeniem jest fakt, że teoria gier nie potrafi dokładnie przewidzieć przebiegu gier, w których interesu obu graczy nie są dokładnie przeciwstawne, a także takich, w których udział bierze więcej niż dwóch graczy. Dla takich gier istnieje szereg rozwiązań cząstkowych, przykładów, analiz i pomysłów⁵.

Odnosząc powyższe wprost do recenzowanej dysertacji - czy nie dokonano zbyt dużego zawężenia liczby graczy?... Czy dla lepszego oglądu sytuacji nie należało uwzględnić i innych graczy, zainteresowanych sposobem prowadzenia polityki energetycznej Federacji Rosyjskiej? Inna sprawa, że - co przed chwilą wskazano - omówienie ich wszystkich mogłoby być: 1. niemożliwe; 2. wykroczyłoby znacznie ponad zadanie stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora. Co do teorii racjonalnego wyboru - żal, Autor nie podszedł do niej bardziej krytycznie (vide argumenty przywoływane przez takich badaczy jak chociażby: J. M. Hollis, E. J. Nell, D. P. Green, I. Shapiro, D. K. Foley, K. Errouaki, P. F. Bourdieu i inni).

Na obronę jednakże K. Buciaka przemawia fakt, że w nauce wciąż toczy się dyskusja na temat tego, czym jest racjonalność, co jest ważniejsze - racjonalność rzeczowa czy metodologiczna itd.⁶ Autor pisząc rozprawę doktorską miał pełne prawo skorzystać z różnych metod badawczych i różnych teorii/podejść. I - z niewielkim zastrzeżeniem - uznać należy, że sprostał temu zadaniu w stopniu dobrym.

Kolejna uwaga (II) odnosi się do wspomnianego, wybiórczego potraktowania polityki energetycznej Federacji Rosyjskiej względem Ukrainy i Białorusi. Owszem - najważniejsze elementy - gaz ziemny i ropa naftowa - zostały opisane w sposób wystarczający, ale dla pełności obrazu należało chyba jednak przeanalizować i pozostałe sektory energetyki oraz ówczesne trendy na rynkach światowych. Tu jednakże - na plus Doktoranta - należy uznać zabieg opisanie sytuacji (choć znów, wybiórczy i uproszczony) Unii Europejskiej i jej wpływu na politykę energetyczną Rosji.

⁴ Ibidem, s. 2.

⁵ Ibidem, s. 2; Ł. Donaj, *Wykorzystanie gier...*, op. cit., 199-200.

⁶ Zob. chociażby: W. Pawlik, *Prognozologia stosowana czyli krótka historia foresightu w Polsce*, Unia@Polska. Niezależny magazyn europejski, 2005, nr 7/8 (122-123); M. Bombik, *Typy racjonalności. Część 1*, Studia Philosophiae Christianae, 2001, nr 37/1.

Najpoważniejsza uwaga (III) - również wspomniana wcześniej - odnosi się do braku jasnej, klarownej deklaracji, co tak naprawdę K. Buciak chciał przekazać w pracy. Podniesiony powyżej ... *mieszmasz metodologiczny* ze *Wstępu* znacznie utrudnia jasną ocenę pracy.

Ponadto, recenzowana praca zawiera we fragmentach sformułowania, których wartość poznawcza jest dość... wątpliwa. Dla przykładu, na stronie 104 K. Buciak pisze, iż: *Można zaryzykować stwierdzenie, że prezydentura Miedwiediejewa była lojalna wobec polityki putinowskiej. Co ciekawe Miedwiediew nie wprowadził własnej polityki kadrowej, nie był również w stanie forsować własnych koncepcji działań gospodarczych, czy w dziedzinie własnościowej.* Owszem, gdyby owo stwierdzenie było pisane w terminie do 7 maja 2012 roku - można było uznać, iż byłoby to ryzykowne stwierdzenie. W momencie przygotowań do obrony doktorskiej (2019 rok) - brzmi trywialnie, sztucznie.

W pracy pojawiają się też liczne uchybienia, które w procesie korekty autorskiej i redakcyjnej - a więc przed zaakceptowaniem przez Promotora! - powinny być wyeliminowane. Niestety, nie zostały.... Znow - nie są to co prawda uwagi umniejszające merytorycznej wartości pracy, jednakże zastanawiające w kontekście faktu, że Pan K. Buciak pretenduje do uzyskania stopnia naukowego, dającego m.in. możliwość promowania osób z wyższym wykształceniem. Czy w kolejnych pracach dyplomowych chcielibyśmy po raz kolejny widzieć takowe „niedociągnięcia”, jak np.?: - używanie sformułowań o charakterze publicystycznym, „nieostrym”: *Dlatego Federacja Rosyjska oczekuje, że państwa Unii Europejskiej jasno określą wysokość swego przyszłego zapotrzebowania na paliwa kopalne, przede wszystkim na gaz* (strona 100); *Chociaż burmistrzowie są nadal wybierani, teraz zgłaszają się do wyznaczonych przez Krem gubernatorów prowincji* (strona: 118); czy wręcz „baśniowych”: *Rosja porównywana jest w literaturze przedmiotu do majestatycznego zwierzęcia, jakim jest niedźwiedź. Należy pamiętać, że każde dzikie zwierzę, mimo spolegliwości i pozornego oswojenia jest zawsze niezwykle groźne. Wobec opisywanego zagadnienia należy obawiać się nie nadchodzącej zimy, jednak następującej po niej wiosny, kiedy dojść może do wybudzenia z letargu przyjętych w przeszłości jak {pisownia oryginalna, ŁD} priorytetowe interesów, których realizacja zostanie wznowiona* (strony: 298-299) itd.;

- liczne błędy/niedociągnięcia o charakterze interpunkcyjnym, gramatycznym czy tzw. literówki, dla przykładu: wspomniany już fragment - *W niniejszej pracy podmiotami gry politycznej są zarówno organizacje międzynarodowe, rządy państw oraz grypy skupione wokół korporacji energetycznych* (strona: 6); *Problemem badawczy jest określenie jaki był wpływ zmiany głowy państwa na system energetyczny oraz funkcjonowanie polityki bezpieczeństwa energetycznego Federacji Rosyjskiej. W jakim ujęci nastąpiły zmiany i w jakim kierunku zmiany owe prowadziły władze Federacji Rosyjskiej* (strona: 7); *Nie bez znaczenia jest wspólny głos państw Unii Europejskiej na podstawie Traktatu z Lizbony, który wszedł w życie 1 grudnia 2009 roku* (strona: 8); *Pytanie ostawione....* (strona: 11); *... wydobyte zaobów ...* (strona: 15); *Wyrazy szczególnego podziękowania składam Panu dr hab. Ryszardowi Machnikowskiemu* (strona: 17); *... spadkobiercą Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, który powstał po zakończeniu ...* (strona: 40); *... jest bardzo wnikliwym rozpoznaniem, Efektem rozpoznania krajowego ...* (strona: 57); *Eksploatacja złóż surowców ...* (strona: 91); *Synek surowców energetycznych został....* (strona: 216) i wiele innych;
- błędne używanie liczebników policzalnych a niepoliczalnych, patrz np.: *Mniejszy dystans i mniejsza ilość państw przez które transportowany jest surowiec oznacza mniejszą możliwość wystąpienia utrudnień infrastrukturalnych czy też {pisownia oryginalna, ŁD} natury politycznej* (str. 72);
- sformułowania trywialne, sformułowane na przekór zasadom j. polskiego a i czasami logiki, np. *Nie bez znaczenia są nazwiska dysydentów rosyjskiego sektora gospodarczego, za sprawą których dokonała się w Federacji Rosyjskiej „reformacja” skutkująca przeobrażeniami na zrębach których narodziła się gospodarka wolnorynkowa* (strona: 15); *Wypowiedź Gleba Pawłowskiego, politologa związanego z Federacją Rosyjską* (strona: 289) i inne;
- rozbieżności w tytułach podrozdziałów „z pracy”, a tych wskazanych w „spisie treści” (patrz np. strona 19 czy 23);
- zdarzają się fragmenty pracy pozbawione stosownych przypisów lub też przypisy te skonstruowane są w sposób błędny, niewystarczający (np. brak wskazania daty i miejsca wydania, autora/redaktora itd. czy wręcz brak - nagminny - wskazania źródła podanej w przypisie informacji) - patrz chociażby strony: 28, 29, 35, 43, 46, 47, 55, 55-

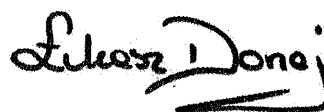
56, 71, 80, 82, 88, 92, 93, 96, 109, 110, 121, 150-151, 167, 171, 207, 210, 219, 230, 231, 240, 243, 266, 293 itd.

Pewne zastrzeżenia można mieć również do, by napisać delikatnie, nonszalanckiego podejścia do sporządzenia „Bibliografii”. Część pozycji ułożona jest alfabetycznie, część nie; brak kilku pozycji wykorzystanych w pracy... Z kolei część - zwłaszcza przywołanych jako „Varia” - przypomina albo przywołanie tzw. przypisu wtórnego lub chaotyczny zbiór niekompletnych danych. Owszem, „Varia” to dział zawierający różnorodne informacje, notatki - ale one też powinny umożliwiać innym ich odnalezienie.

Stwierdzić należy jednak, iż zarysowany we *Wstępie* główny cel badawczy został zrealizowany. Zarazem wspomniane powyżej uwagi krytyczne nie dyskredytują dysertacji jako całości, która stanowi w miarę kompleksowe opracowanie problemów związanych z polityką energetyczną Rosji wobec Ukrainy i Białorusi (w omawianych latach).

Reasumując: recenzowana praca magistra Krzysztofa Buciaka pt. *Polityka energetyczna Federacji Rosyjskiej wobec Białorusi i Ukrainy w latach 2000-2012* spełnia podstawowe wymogi - choć niektóre w stopniu minimalnym - właściwe rozprawom doktorskim, określone w artykule 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dziennik Ustaw z 2003 roku, nr 65, pozycja 595 z późniejszymi zmianami). Wnioskuje zatem o przyjęcie rozprawy oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Z wyrazami szacunku,

Lukasz Donaj